

СХВАЛЕНО
Педагогічною радою
протокол № 10
від 29.08.2025 року

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказом директора
від 29.08.2025 року № 71

_____ Оксана КОВАЛЬЧУК

**ОПОРНИЙ ЗАКЛАД «ТУРІЙСЬКИЙ ЛІЦЕЙ»
ТУРІЙСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ
КОВЕЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

з географії

(2 год/тиждень)

для 7 класу

на 2025/2026 навчальний рік

Розроблено на основі модельної навчальної програми «Географія. 6-9 класи»
для закладів загальної середньої освіти (авт. Запотоцький С.П., Карпюк Г.І., Гладковський
Р.В., Довгань А.І., Совенко В.В., Даценко Л.М., Назаренко Т.Г., Гільберг Т.Г., Савчук І.Г.,
Нікітчук А.В., Яценко В.С., Довгань Г.Д., Грома В.Д., Горовий О.В.).
Зміст навчальної програми забезпечує підручник «Географія. 7 клас»
(авт. Т.Г. Гільберг, А.І. Довгань, В.В. Совенко. К.: «Генеза», 2024)

Учитель Андрій АНДРІЙЧУК

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна географічна освіта має викликати в учнів/учениць цікавість і захоплення світом та його людьми і ці почуття мають залишитися з ними на все життя. Навчання має надати учням знання про різноманітні місця, людей, ресурси, природне і людське середовище, а також глибоке розуміння основних фізичних і суспільних процесів на Землі. Географічні компетентності забезпечують формування в учнів/учениць просторової уяви та мислення, пояснюють, як природні та суспільні об'єкти, явища і процеси на Землі в різних масштабах формуються, взаємопов'язані та змінюються з часом.

У ст. 12 Закону України «Про освіту» задекларовано завдання формування ключових компетентностей, одна з яких – компетентність у галузі природничих наук. Вона передбачає формування наукового світогляду, здатність і готовність застосовувати відповідний комплекс наукових знань і навичок для пояснення світу природи, набуття досвіду дослідження навколишнього середовища та формулювання достовірних висновків на основі отриманої інформації, розуміння змін, зумовлених людською діяльністю та відповідальність за наслідки такої діяльності.

Навчальна програма курсу «Географія. 7 клас» дозволяє реалізувати це завдання. Зміст навчання спрямований на вироблення практичних навичок та раціональної поведінки учнів/учениць. Програма сприяє формуванню в учнів/учениць як ключових і предметної (географічної) компетентностей так і наскрізних умінь.

Програма розроблена відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти з урахуванням вікових, загальнонавчальних і психологічних особливостей учнів/учениць. Зміст навчальних занять, методи роботи спрямовані на формування відповідальності учня за власні вчинки, виховання почуття обов'язку, толерантності, прагнення до пізнання й істини, наполегливості, ощадливості, працьовитості, екологічної свідомості. Вони також сприяють виявленню конструктивної активності, формуванню відповідальності за прийняття виважених рішень під час власної і групової діяльності, усвідомленню значення набутих компетентностей для успішної самореалізації, усвідомленню залежності добробуту й успіху від рівня опанування здобутками сучасної науки і техніки, обстоюванню важливості ощадливого та раціонального використання ресурсів тощо.

Мета програми – формування в учнів/учениць предметної географічної та розвиток усіх ключових компетентностей.

Для цього, мають бути реалізовані наступні **завдання**:

- знань про основні географічні поняття, закономірності розвитку, взаємозв'язки між природними компонентами, природокористування та навколишнє середовище;
- формування уміння використовувати різні джерела географічної інформації – картографічні, статистичні, геоінформаційні ресурси – для пошуку, інтерпретації і демонстрації різноманітних географічних даних;
- застосування географічних знань для пояснення та оцінювання процесів і явищ у природі;
- розвиток пізнавального інтересу, інтелектуальних, пізнавальних, дослідницьких, творчих, комунікативних та підприємницьких здібностей учнів/учениць у процесі

географічних спостережень, вирішення проблемних завдань, самостійного здобуття нових знань із географії;

- формування здатності й готовності до використання географічних знань і вмінь у повсякденному житті для соціально відповідальної поведінки у навколишньому середовищі, його збереження, адаптації до умов проживання на певній території; самостійного оцінювання рівня впливу людини на природу, безпеки довкілля як сфери життєдіяльності людини; вирішення конкретних практичних завдань;
- виховання екологічної культури, національної свідомості та почуття патріотизму, толерантного ставлення до інших народів, поваги до природних і культурних цінностей різних регіонів і країн світу;
- формування навичок отримання і застосування інформації у процесі ухвалення життєво важливих рішень;
- набуття досвіду різноманітних форм діяльності (індивідуальної і колективної), досвіду пізнання й самопізнання;
- формування системи цінностей, обачливої екологічної поведінки, культури, здорового способу життя.

Реалізація завдань навчальної програми сприяє формуванню в здобувачів освіти ключових компетентностей, зокрема:

- *вільне володіння державною мовою,*
- *здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами,*
- *математична компетентність,*
- *компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій,*
- *інноваційність,*
- *екологічна компетентність,*
- *інформаційно-комунікаційна компетентність,*
- *навчання впродовж життя,*
- *громадянські та соціальні компетентності,*
- *культурна компетентність,*
- *підприємливість та фінансова грамотність.*

Реалізація навчальної програми курсу «Географія. 7 клас» сприятиме формуванню в здобувачів освіти *наскрізних умінь*, а саме:

- читати з розумінням, висловлювати припущення, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту;
- висловлювати власну думку в усній і письмовій формі;
- критично і системно мислити, визначаючи характерні ознаки фінансових явищ, подій їх взаємозв'язків; уміння аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, розпізнавати спроби маніпулювання економічними даними, оцінювати надійність джерел достовірності інформації;
- логічно обґрунтовувати власні судження і висновки;
- діяти творчо, ініціативно, креативно, продукувати нові ідеї, уміти їх випробовувати;
- конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, що дозволяють розв'язувати проблеми на основі розуміння причин та

обставин, які призводять до їх виникнення, досягнення поставлених цілей з урахуванням можливих ризиків та наслідків;

- співпрацювати з іншими, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети.

Структура курсу.

У 7 класі курс «Географія» охоплює 4 розділи.

Розділ I. «Картографічне зображення Землі» знайомить учнів/учениць з темами «Карти материків та океанів», «Географічні координати» та «Відстані на карті», які спрямовано на формування умінь користування картографічними джерелами інформації про природу материків і океанів.

Розділ II. «Головні закономірності формування природи материків та океанів» передбачає ознайомлення з темами: «Тектонічна будова, рельєф, корисні копалини», «Клімат», «Природні комплекси Землі», «Розселення людей на материках».

Розділ III. «Природа материків» охоплює теми: «Африка», «Австралія», «Південна Америка», «Антарктида», «Північна Америка» та «Євразія».

Розділ IV. «Природа океанів» знайомить учнів/учениць з темами: «Океани полярних широт», «Тихий океан, Атлантичний океан, Індійський океан».

Географія у 7 класі є логічним продовженням курсу географії, що вивчався у 6 класі.

Головною метою вивчення географії у 7 класі є формування географічних знань про природу материків та океанів, їхню цілісність і диференціацію природних умов. Водночас розширюються знання про географічну оболонку та її компоненти. Зміст курсу створює необхідну основу для розуміння учнями ролі географічної оболонки в житті людей і впливу суспільства на природні умови.

У частині програми «Види навчальної діяльності» запропоновано *орієнтовні* методи, прийоми, ідеї, форми роботи. Тематика досліджень, проєктів, практичних та інших робіт визначається вчителем у межах вивчення відповідної теми, враховуючи матеріально-технічне забезпечення, наявність власних дидактичних розробок, рівень підготовленості класу, інтереси дітей, регіональні особливості рідного краю тощо. Це відображається у календарно-тематичному плануванні.

Вчитель самостійно розподіляє навчальний час для формування очікуваних результатів навчання. Так з урахуванням здібностей і навчальних можливостей учнів/учениць, їх інтересів, для тематичного оцінювання, уроків систематизації та узагальнення, уроків-екскурсій, реалізації проєктної діяльності тощо.

Вивчення курсу «Географія. 7 клас» передбачає такі види оцінювання:

- *поточне* (формувальне) – під час вивчення теми (усне опитування, тестування, самостійні, практичні роботи, творчі роботи, дослідження, захист проєктів і власних (групових) досліджень тощо);

- *підсумкове* – наприкінці вивчення розділу або теми (усні та письмові роботи, тести, бесіди тощо).

ГЕОГРАФІЯ 7 клас (70 год.) 2 год. на тиждень		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Вступ. (1 год.)		
Учень/учениця: розуміє зміст понять «материк», «континент», «частина світу»; використовує карту як джерело інформації; пояснює на конкретних прикладах та доводить практичне значення вивчення материків та океанів.	Материки, континенти, частини світу. Океани. Фізична карта світу.	Робота з інформацією. Порівняння розмірів материків, частин світу, океанів. Практична робота. Робота з фізичною картою світу Розпізнавання материків, океанів, частин світу за контурами й місцем на карті/глобусі. Користування моделями. Складання пазлів «Карта материків та океанів».
РОЗДІЛ І. КАРТОГРАФІЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ ЗЕМЛІ (8 год.)		
Тема 1. Карти материків та океанів (2 год.)		
Учень/учениця: досліджує об'єкти і явища, використовуючи відповідні моделі, зокрема й цифрові; використовує картографічні онлайн-сервіси та онлайн-ресурси для організації власних географічних досліджень; здійснює пошук самостійно або з допомогою вчителя інформації географічного змісту на глобусі та карті; розрізняє масштабні й позамасштабні умовні знаки; пропонує правила взаємодії в групі і дотримується їх; взаємодіє в групі для розв'язання навчальної проблеми; оцінює практичне значення знань про географічні карти.	Карти материків, їхня класифікація за масштабом, просторовим охопленням, змістом і призначенням. Масштабні й позамасштабні умовні знаки на картах. Поняття про картографічну генералізацію та спотворення.	Робота з інформацією. Вибір інформації з тектонічної карти світу. Картографічна генералізація залежно від масштабу. Дослідження. Визначення карт за змістом (тематикою). Визначення спотворень площ на карті шляхом порівняння розмірів географічних об'єктів. Практична робота. Створюємо фізико-географічну карту світу. Робота у групі (парі). Класифікація карт. Чи можна уникнути спотворень при побудові дрібномасштабних географічних карт?
Тема 2. Географічні координати (3 год.)		

Учень/учениця: розуміє зміст понять «географічна широта», «географічна довгота», «географічні координати»; пояснює відмінності між географічною широтою і географічною довготою; досліджує об'єкти і явища, використовуючи географічні карти, моделі, зокрема й цифрові; використовує картографічні онлайн-сервіси та онлайн-ресурси для організації власних географічних досліджень; взаємодіє в групі для розв'язання навчальної проблеми; користується градусною сіткою для визначення географічних координат і напрямків на картах; оцінює практичне значення знань про географічні координати; добирає математичний апарат для розв'язання навчальних завдань.	Градусна сітка на карті. Географічна широта і довгота точки на карті.	Робота з інформацією. Що таке паралелі і меридіани? Знаходимо на фізичній карті світу паралелі і меридіани. Порівнюємо глобус і фізичну карту світу. Як визначити географічні координати в електронних картографічних сервісах? Практична робота. Визначення географічних координат. Користування моделями. Як ведуть відлік від паралелей і меридіанів. Складання схеми. Порівнюємо паралелі і меридіани. Робота в групі/ парі. Де знаходиться ваш населений пункт? Обговорюємо градусну сітку.
Тема 3. Відстані на карті (3 год.)		
Учень/учениця: використовує градусну сітку й різні види масштабів для визначення відстаней на картах; добирає математичний апарат для розв'язання навчальних завдань; знаходить, збирає і зберігає географічні дані різних типів; використовує карту та картографічні онлайн-сервіси для організації виконання навчальних задач.	Вимірювання відстаней на карті: іменований, числовий і лінійний масштаб. Відстані між точками, що лежать на одному меридіані, на одній паралелі в градусах і кілометрах.	Дослідження. Розміри паралелей і меридіанів. Практичні роботи. Визначення протяжності (у кілометрах) материків із півночі на південь та із заходу на схід за допомогою масштабу на карті/глобусі. Визначення протяжності (у градусах і кілометрах) материків із півночі на південь та із заходу на схід за допомогою градусної сітки на карті/глобусі. Робота в групі/ парі. Перетворення масштабів Закономірності відстаней на карті
РОЗДІЛ II. ГОЛОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДИ МАТЕРИКІВ ТА ОКЕАНІВ (10 год.)		
Тема 1. Тектонічна будова, рельєф, корисні копалини. (3 год.)		

Учень/учениця: розуміє зміст понять «геологічна ера», «платформа», «область складчастості»; упослідовнює геологічні ери, епохи горотворення, тектонічні структури; формулює закономірності утворення основних форм земної поверхні, родовищ корисних копалин; досліджує об'єкти і явища, використовуючи географічні карти, моделі, зокрема й цифрові; формулює з допомогою вчителя чи інших осіб очікувані результати дослідження; здійснює пошук самостійно або з допомогою вчителя інформації географічного змісту на тематичних картах; встановлює з допомогою вчителя взаємозв'язки між тектонічною будовою, рельєфом, видами корисних копалин; бере активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії.	Геохронологічна шкала: геологічні ери. Утворення материків та океанічних западин. Тектонічна карта світу. Платформи, області складчастості. Епохи горотворення. Закономірності формування рельєфу та поширення корисних копалин на материках і в океанах.	Робота з інформацією. Геохронологічна шкала. Сейсмічна активність та сейсмічні пояси Землі. Порівняння тектонічної та фізичної карт. Визначення закономірностей утворення різних форм рельєфу. Робота з картами. Характеристика сучасної картосхеми літосферних плит. Дослідження. Сліди історії Землі у гірських породах. Поширення материкової кори та площа суходолу. Чи можуть на місці гір утворюватися рівнини, а на місці рівнин – гори? Практична робота. Порівняння карти з картосхемою. Робота в групі. Презентація «Як сучасна наука пояснює походження та рух літосферних плит?»
Тема 2. Клімат. (3 год.)		
Учень/учениця: розуміє зміст понять «кліматотвірний чинник», «повітряна маса», «тип клімату», «кліматичний пояс»; характеризує з допомогою вчителя чи інших осіб властивості повітряних мас, типи клімату, використовуючи відповідну наукову термінологію; створює самостійно / в групі, з допомогою вчителя чи інших осіб матеріальні навчальні моделі для дослідження; бере активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії; використовує самостійно або з допомогою вчителя уявлення про різні за властивостями повітряні маси, типи клімату для розв'язання запропонованої навчальної/життєвої проблеми.	Кліматотвірні чинники. Закономірності зміни температури повітря і поверхневих вод океанів. Повітряні маси. Постійні вітри. Кліматичні пояси і типи клімату Землі. Карта кліматичних поясів і типів клімату. Кліматограми. Глобальні зміни клімату.	Робота з інформацією. Інтерактивна карта загальної циркуляції атмосфери за допомогою сервісу NullSchool. Дослідження. Як і чому змінюється клімат Землі? Побудова хмари тегів «Клімат». Чи існує взаємозв'язок між поясами атмосферного тиску і кількістю опадів? Практичні роботи. Побудова кліматограми за наведеними в таблиці даними про середньомісячні температури повітря і середньорічну кількість опадів. Позначення на контурній карті кліматичних поясів і характерних для них типів повітряних мас. Моделювання. Процес утворення постійних та змінних вітрів. Робота у групі для розв'язання проблем. 10 кроків для протидії зміні клімату

		Як змінюється світ через глобальні зміни клімату? Як акліматизуватися подорожуючому в різних кліматичних умовах?
Тема 3. Природні комплекси Землі (2 год.)		
Учень/учениця: розуміє зміст понять «широтна зональність», «вертикальна поясність», «зональний природний комплекс», «азональний природний комплекс»; характеризує з допомогою вчителя чи інших осіб природні зони Землі, використовуючи відповідну наукову термінологію; використовує самостійно або з допомогою вчителя інформацію про природні зони для розв'язання запропонованої навчальної/життєвої проблеми; бере активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії.	Широтна зональність на материках і в океанах. Природні зони Землі. Вертикальна поясність у горах. Типи водних мас. Азональні природні комплекси.	Робота з інформацією. Створення схеми класифікації водних мас за глибиною. Дослідження. Аналіз карти географічних поясів та природних зон з атласу. Практичні роботи. Позначення на контурній карті природних зон Землі. Характеристика природних комплексів своєї місцевості. Проектна діяльність. Створення лепбуку/ буклету «Природні зони Землі»
Тема 4. Розселення людей на материках (2 год.)		
Учень/учениця: розуміє зміст поняття «розселення населення»; характеризує з допомогою вчителя чи інших осіб розселення людей на материках, використовуючи відповідну наукову термінологію; використовує самостійно або з допомогою вчителя відомості про розселення людей та карти шкільного атласу для пояснення впливу природних чинників на густоту населення; створює самостійно / в групі, з допомогою вчителя чи інших осіб матеріальні навчальні моделі для дослідження; бере активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії.	Кількість населення Землі. Картодіаграма чисельності населення на материках. Густота населення. Картограма густоти населення. Природні чинники розселення. Культурна самобутність корінних народів світу.	Робота з інформацією. На яких широтах проживає найбільша кількість населення планети? Чому населення Землі розміщено нерівномірно? Аналіз зміни чисельності населення планети за останні два сторіччя. Дослідження. Як природні чинники впливають на густоту населення? Релігійні символи африканських масок. Практична робота. Створення картосхеми «Шляхи розселення людей на Землі» Розв'язування задач. Визначення середньої густоти населення на материках
РОЗДІЛ III. ПРИРОДА МАТЕРИКІВ (41 год.)		

Тема 1. Африка (7 год.)

Учень/учениця:

розуміє зміст понять «тектонічний розлом»;
розрізняє поняття «родовище корисних копалин» і «басейн корисних копалин»;
знаходить і показує на картах моря: Середземне, Червоне; затоки: Гвінейська, Аденська; протоки: Мозамбіцька, Гібралтарська, Баб-ель-Мандебська; острів Мадагаскар; півострів Сомалі; гори: Атлас, Драконові, Капські; вулкан Кіліманджаро;
 нагір'я Ефіопське; плоскогір'я Східноафриканське; Сахарський і Гвінейський нафтогазоносні басейни; річки: Ніл, Конго, Нігер, Замбезі, Оранжева; озера: Вікторія, Танганьїка, Ньяса; водоспад Вікторія;
 пустелі: Сахара, Наміб, Калахарі відповідно до навчального завдання;
досліджує об'єкти і явища, використовуючи тематичні карти, моделі, зокрема й цифрові;
характеризує з допомогою вчителя чи інших осіб тектонічну будову, рельєф, клімат, внутрішні води, природні зони Африки, використовуючи відповідну наукову термінологію;
порівнює екваторіальний і субекваторіальний клімат, червоні й червоно-бурі ґрунти, рослинний і тваринний світ екваторіальних лісів, саван і пустель;
використовує самостійно або з допомогою вчителя уявлення про взаємозв'язки об'єктів і явищ для виявлення закономірностей формування рельєфу, родовищ корисних копалин, типів клімату, мережі річок, озерних улоговин;
створює самостійно / в групі, з допомогою вчителя чи інших осіб матеріальні навчальні моделі для дослідження;
бере активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії;

Географічне положення.
 Берегова лінія.
 Тектонічна будова, сучасні тектонічні процеси. Рельєф.
 Корисні копалини.
 Загальні риси клімату.
 Води суходолу.
 Природні зони.
 Розселення населення на материку.
 Основні екологічні проблеми.

Робота з інформацією.

Візитівка Африки: клубок ідей.
 Он-лайн вікторина «Африка. Фізична карта».
 Встановлення подібності і відмінності в описах червоних і червоно-бурих ґрунтів.

Дослідження.

Наслідки сучасних тектонічних процесів у межах Африкано-Аравійської літосферної плити.
 Як виник вулкан у межах платформи?
 Закономірності формування нафто-, газозносних басейнів в Африці.
 Чому Африка багата бокситами і мідними рудами?
 Чи є ґрунти в Сахарі?

Моделювання.

Плавання Васко да Гами.

Практичні роботи:

Визначення географічних координат крайніх точок, протяжності материка з півночі на південь та із заходу на схід за градусною сіткою і масштабом.
 Позначення на контурній карті основних географічних об'єктів Африки.
 Порівняння екваторіального і субекваторіального клімату Африки за кліматичними діаграмами.
 Оцінка впливу рельєфу та клімату на формування річкової мережі і режим річок.
 Позначення на контурній карті основних водних об'єктів Африки.

Робота у групі для розв'язання проблем.

Які природні особливості формуються у зв'язку з перетином центра Африки екватором?
 Роль Д. Лівінгстона у дослідженні водних об'єктів материка.
 Які відмінності існують у однакових кліматичних поясах північної і південної півкулі в Африці.
 Як зупинити опустелювання саван?
 Чому найбільші і найглибші озера утворилися на сході Африки?

<i>пояснює</i> як географічне положення (щодо тектонічних структур, великих форм рельєфу, басейнів корисних копалин) впливає на спосіб життя та світогляд людей.		Проектна діяльність. Природні зони Африки: фотосафарі найбільшими національними парками материка
Тема 2. Австралія (6 год.)		
Учень/учениця: <i>розуміє</i> зміст поняття «кристалічний щит», «осадовий чохол»; <i>знаходить і показує</i> на картах різного масштабу: моря: Коралове, Тасманове; затоки: Карпентарія, Велика Австралійська; острови: Тасманія, Великий Бар'єрний риф; півострів Кейп-Йорк; Західно-Австралійське плоскогір'я; Центральну низовину; гори: Великий Вододільний хребет (г. Косцюшко); річки: Муррей, Дарлінг; озеро Ейр; пустелі: Велика Піщана, Велика пустеля Вікторія відповідно до навчального завдання; <i>досліджує</i> об'єкти і явища, використовуючи тематичні карти, моделі, зокрема й цифрові; <i>характеризує</i> з допомогою вчителя чи інших осіб тектонічну будову, рельєф, клімат, внутрішні води, рослинний і тваринний світ Австралії, використовуючи відповідну наукову термінологію; <i>порівнює</i> тропічний морський і тропічний пустельний клімат на материку, пустельні ландшафти Австралії й Африки; <i>використовує</i> самостійно або з допомогою вчителя уявлення про взаємозв'язки об'єктів і явищ для виявлення закономірностей формування рельєфу, родовищ корисних копалин, типів клімату, мережі поверхневих і запасів підземних вод, зональних природних комплексів; <i>створює</i> самостійно / в групі, з допомогою вчителя чи інших осіб матеріальні навчальні моделі для дослідження; <i>бере</i> активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії.	Географічне положення. Відкриття материка європейцями. Взаємозв'язок тектонічної будови, форм поверхні, основних родовищ корисних копалин на материку. Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату. Поверхневі та підземні води материка. Особливості рослинного і тваринного світу материка, природні зони. Заселення материка, природні чинники розселення. Основні екологічні проблеми.	Робота з інформацією. Візитівка Австралії: клубок ідей. Вікторина «Австралія. Фізична карта» Ендеміки Австралії. Порівняння пустель Австралії і Африки. Дослідження. Чому в Австралії немає діючих вулканів? Де на материку й чому є кам'яновугільні басейни, родовища бокситів, залізних руд? Чому Австралія малозаселений материк? Які природні чинники зумовили розселення людей на материку? Чому в Австралію заборонено ввозити тварин і рослини? Практичні роботи. Позначення на контурній карті назв основних географічних об'єктів Австралії. Порівняння тропічного пустельного і тропічного морського типів клімату за кліматичними діаграмами. Порівняння клімату південної частини Африки і Австралії Позначення на контурній карті назв основних географічних об'єктів Австралії. Моделювання. Схема руху повітряних мас, що впливають на клімат Австралії. Робота в групі для розв'язання проблем. Як австралійців забезпечити прісною водою? Проектна діяльність. Фотоколаж «Природні об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Австралії». Подорож в Австралію: рекомендації мандрівникам.

Тема 3. Південна Америка (7 год.)

Учень/учениця:

знаходить і показує на картах різного масштабу: Карибське море; затоку Ла-Плата; протоки: Магелланова, Дрейка; острови: Вогняна Земля, Галапагоські;
рівнини: Амазонська, Орінокська, Ла-Платська низовини, Бразильське, Гвіанське плоскогір'я; гори Анди (г. Аконкагуа); вулкани: Чімборасо, Льюльяйльяко; річки: Амазонка, Парана, Оріноко;
водоспади: Анхель, Ігуасу; озера: Маракайбо, Тітікака; сельву, пампу, пустелю Атакама відповідно до навчального завдання;
досліджує об'єкти і явища на материку, використовуючи тематичні карти, моделі, зокрема й цифрові;
встановлює послідовність формування тектонічних структур материка;
характеризує з допомогою вчителя чи інших осіб тектонічну будову, рельєф, клімат, внутрішні води, рослинний і тваринний світ Південної Америки, використовуючи відповідну наукову термінологію;
порівнює ландшафти південних країн Африки, Австралії, Південної Америки;
використовує самостійно або з допомогою вчителя уявлення про взаємозв'язки об'єктів і явищ для виявлення закономірностей формування рельєфу, родовищ корисних копалин, берегових пустель, природних комплексів в Андах;
бере активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії.

Географічне положення.
Відкриття материка європейцями.
Материк на тектонічній карті: історія формування.
Взаємозв'язок тектонічної будови, форм поверхні, родовищ корисних копалин.
Загальні риси клімату.
Чинники формування типів клімату в межах кліматичних поясів.
Природні зони. Амазонія – цілісний природний комплекс.
Вертикальна поясність в Андах.
Екологічні проблеми.

Робота з інформацією.

Особливості розміщення на материку басейнів річок Тихого та Атлантичного океанів.
Визначення типів клімату Південної Америки за кліматичними діаграмами.
Припущення, яка гора в Південній Америці має найбільш яскраво виражену висотну поясність.
Характеристика річок Південної Америки.
Дослідження.
Спільні й відмінні риси в географічному положенні Південної Америки й Африки.
Використання руд людиною.
Утворення форм рельєфу на прикладі географічних об'єктів Південної Америки.
Вплив рельєфу на клімат материка.
Визначення за фізичною картою Південної Америки умов утворення водоспадів.
Дослідження водного режиму річок Парани та Нілу.
Вплив ізольованості материка на видовий склад рослин і тварин.
Дослідження контрастів, характерних для природи Перу.
Якими природними багатствами володіє ця країна?
Практичні роботи.
Визначення географічних координат крайніх точок, протяжності материка з півночі на південь та із заходу на схід за градусною сіткою і масштабом. Позначення на контурній карті основних географічних об'єктів Південної Америки.
Створення топонімічного словника географічних об'єктів Південної Америки.
Позначення на контурній карті назв основних географічних об'єктів Південної Америки.
Характеристика природної зони Південної Америки.
Робота з картами.

		Фізична та тектонічна карти. Характеристика природних зон Південної Америки. Офіційні мови Південної Америки. Встановлення закономірностей. Утворення і поширення корисних копалин у Південній Америці. Вплив течій на клімат материка. Як утворився водоспад Анхель? Закономірності зміни рослинного і тваринного світу у горах. Закономірності розміщення населення на материку. Робота в групі. Подорож над материком. Які екологічні проблеми материка можуть стати глобальними проблемами світу? Можливості вирішення екологічних проблем у Південній Америці. Підбір фактів на підтвердження тези, що гілея – це найбагатша за видовим складом природна зона на Землі
--	--	--

Тема 4. Антарктида (3 год.)

Учень/учениця: знаходить і показує на картах різного масштабу і різних проєкцій Антарктичний півострів, моря Ведделла, Росса, масив Вінсон, вулкан Еребус, антарктичну станцію «Академік Вернадський»; досліджує об'єкти і явища на материку, використовуючи тематичні карти, моделі, зокрема й цифрові; характеризує з допомогою вчителя чи інших осіб рельєф, клімат, льодовиковий покрив, рослинний і тваринний світ Антарктики, використовуючи відповідну наукову термінологію; порівнює підлідний рельєф і поверхню льодовика, природу антарктичних і тропічних пустель; використовує самостійно або з допомогою вчителя уявлення про взаємозв'язки об'єктів і явищ для виявлення особливостей клімату, органічного світу Антарктиди, ведення наукової діяльності;	Географічне положення. Історія відкриття. Подвійний рельєф. Антарктичний клімат. Водні ресурси. Унікальність природи антарктичних пустель та антарктичних оазисів. Наукові дослідження в Антарктиці.	Робота з кліматичною картою світу Визначення середньої температури повітря у січні і липні, які спостерігаються на узбережжі Антарктиди. Дослідження. Визначення за фізичною картою світу відстані від Антарктиди до інших материків. Походження назви материка та Антарктики. Практичні роботи. Нанесення на контурну карту номенклатури материка. Особливості географічних карт материка. Експедиції Р. Амундсена та Р. Скотта. Опис підлідного рельєфу Антарктиди. Позначення на контурній карті номенклатури картою. Визначення за кліматограмами типу клімату. Порівняння природи антарктичних та африканських пустель і оазисів: спільні та відмінні риси.
---	---	--

<i>бере активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії.</i>		Моделювання. Як сформувався покривний льодовик в Антарктиді? Розв’язання проблеми. Чому в Антарктиді розташовані зони посиленої охорони і зони першочергового захисту в районах підвищеного наукового інтересу? Робота у групі. Використання природних багатств Антарктиди – заборонити чи дозволити? Проектна діяльність. Туристична подорож в Антарктиду: як дістатися, що подивитися? Розроблення проєкту антарктичної наукової станції: розміщення, облаштування, обладнання, напрями наукових досліджень
---	--	---

Тема 5. Північна Америка (7 год.)

Учень/учениця: <i>знаходить і показує на картах різного масштабу затоки: Гудзонова, Мексиканська, Каліфорнійська, Аляска; острови: Гренландія, Ньюфаундленд, Великі Антильські (Куба, Гаїті, Ямайка), Малі Антильські, Канадський Арктичний архіпелаг; півострови: Лабрадор, Флорида, Каліфорнія, Аляска, Юкатан; рівнини: Центральні, Великі, Лаврентійська височина, Примексиканська низовина; гори: Кордильєри (г. Деналі), Скелясті, Аппалачі; Аппалацький вугільний басейн, нафтогазоносний басейн Мексиканської затоки; річки: Міссісіпі, Маккензі, Юкон, Колорадо; водоспад Ніагарський; озера: Великі, Велике Солоне відповідно до навчального завдання; досліджує об’єкти і явища на материку, використовуючи тематичні карти, моделі, зокрема й цифрові; характеризує з допомогою вчителя чи інших осіб тектонічну будову, рельєф, клімат, внутрішні води, природу арктичних пустель, тундри, тайги, степів і</i>	Географічне положення. Берегова лінія. Відкриття та освоєння материка. Рельєф та корисні копалини материка як результат взаємодії внутрішніх і зовнішніх сил. Кліматичні пояси і типи клімату. Режим річок. Великі озера – унікальна природна система. Природні зони. Вплив природних чинників на заселення материка і розселення населення. Екологічні проблеми.	Робота з інформацією. Географічне положення та різноманітність природних умов різних територій материка. Аналіз профілю рельєфу з допомогою фізичної карти. Визначення найвологіших й найсухіших територій материка. Повідомлення про гідрологічний режим річки Міссісіпі. Висновок про конфігурацію басейнів річкового стоку на материку. Визначення чинників, що визначають висоту, ширину та форму водоспаду Вікторія. Приклади негативних наслідків на навколишнє середовище діяльності людини (посилення частоти стихійних явищ – пилових бур, повеней і лісових пожеж) на материку. Співставлення картосхеми густоти населення з фізичною картою материка та картою клімату атласу. Робота з картою. Характеризуємо рельєф материка.
---	--	--

прерій Північної Америки, використовуючи відповідну наукову термінологію; <i>порівнює</i> типи кліматів помірного поясу, режими річок басейнів трьох океанів; <i>використовує</i> самостійно або з допомогою вчителя уявлення про взаємозв'язки об'єктів і явищ для виявлення закономірностей формування родовищ корисних копалин, форм рельєфу, озерних улоговин, природних зон на материку, для розв'язання екологічних проблем; <i>бере</i> активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії.		Визначення за кліматичною картою кліматичних поясів Північної Америки. Дослідження. Уявна мандрівка вздовж берегової лінії материка. Розроблення туристичного маршруту в одному з районів Кордильєр. Вплив на погодні умови областей високого і низького атмосферного тиску. Вплив клімату у різних частинах материка на характер течії та водний режим річок. Створення навчального проекту на тему: «Амазонія – цілісний природний комплекс». Робота в парі/ групі. Порівняння географічного положення Північної і Південної Америки. Фотоколаж-картосхема «Імена першовідкривачів та дослідників на карті Північної Америки» Віртуальна подорож вздовж паралелі 30⁰ північної широти. Створення мультимедійної презентації подорожі. Сучасне населення Північної Америки – це історичний наслідок змішання різних етносів. Прогноз змін, що відбулися б у кліматі Північної Америки, якщо б Кордильєри були розташовані на сході її території. Порівняння загальних рис клімату Північної і Південної Америки. Створення електронного фотоколажа природних зон Північної Америки. Створення рекламної листівки «Мандруємо річками та озерами Північної Америки». Практичні роботи. Створення картосхеми з маршрутами першовідкривачів та дослідників Північної Америки. Характеристика географічного положення Північної Америки.
---	--	--

		Позначення на контурній карті назв основних географічних об'єктів Північної Америки. Водні об'єкти Північної Америки. Характеристика розміщення населення Північної Америки Встановлення взаємозв'язків і закономірностей. Прогноз зміни географічного положення материка, згідно з теорією руху літосферних плит. Порівняння гірських систем Кордильєр і Аппалачів. Континентальність клімату у міжгірських долинах Кордильєр. Формулювання причини різного режиму річок материка. Порівняння висотної поясності у Андах і Кордильєрах. Вплив фізико-географічного положення країни на її економічний розвиток та на рівень життя населення. Приклади переваг та перешкод окремих чинників географічного положення на розвиток країни та життя населення.
Тема 6. Євразія (11 год.)		
Учень/учениця: знаходить і показує на картах різного масштабу моря: Північне, Балтійське, Чорне, Азовське, Баренцове, Східносибірське, Жовте, Японське, Берингове, Південнокитайське, Аравійське; затоки: Біскайська, Бенгальська, Перська; протоки: Босфор, Ла-Манш, острови: Велика Британія, Ірландія, Ісландія, Нова Земля, Сахалін, Японські, Великі Зондські, Філіппінські, Шрі-Ланка, Тайвань; півострови: Балканський, Апеннінський, Піренейський, Скандинавський, Таймир, Чукотський, Камчатка, Корея, Індокитай, Малакка, Індостан, Аравійський, Мала Азія рівнини: Східноєвропейська, Західносибірська, Велика Китайська, Середньодунайська, Індо-Гангська, Месопотамська низовини, плоскогір'я Декан,	Географічне положення. Берегова лінія. Тектонічна будова. Сучасні тектонічні процеси. Рельєф. Корисні копалини. Загальні риси клімату. Кліматичні пояси. Води суходолу. Природна зональність. Подібність і відмінність ландшафтів Євразії та Північної Америки. Розселення населення на материку. Основні екологічні проблеми.	Робота з інформацією. Моря, які омивають територію Євразії. «Мандрівка» фізичною картою Євразії: найвищі гірські системи Євразії. Визначення за кліматограмами субарктичного поясу та режиму випадання опадів за сезонами у місті Оймякон. Схема напрямку руху повітряних мас влітку та взимку. Які вітри впливають на формування клімату Євразії? Встановлення за картою природних зон розміщення зон твердолистих і мусонних лісів на території Євразії. Етноси Європи та Азії. Робота з картою. Аналіз за кліматичною картою Євразії ходу температури повітря на материку влітку та взимку.

Середньосибірське, Казахський дрібносопковик; гори: Піренеї, Альпи, Апенніни, Скандинавські, Уральські, Кавказ, Тянь-Шань, Гімалаї (г. Джомолунгма); нагір'я: Тибет, Іранське; вулкани: Гекла, Везувій, Фудзіяма; нафтогазоносні басейни Перської затоки, Північного моря; пустелі: Каракуми, Гобі, Руб-ель-Халі; річки: Рейн, Дунай, Дніпро, Волга, Об, Єнісей, Лена, Амур, Хуанхе, Янцзи, Меконг, Ганг, Інд, Євфрат, Тигр; озера: Каспійське, Женевське, Світязь, Ладозьке, Байкал, Мертве море відповідно до навчального завдання; <i>досліджує</i> об'єкти і явища на материку, використовуючи тематичні карти, моделі, зокрема й цифрові; <i>характеризує</i> з допомогою вчителя чи інших осіб тектонічну будову, рельєф, клімат, внутрішні води, природні зони Євразії, використовуючи відповідну наукову термінологію; <i>порівнює</i> типи клімату помірного поясу, пустелі тропічного й помірного поясів, природні зони Євразії й Північної Америки; <i>використовує</i> самостійно або з допомогою вчителя уявлення про взаємозв'язки об'єктів і явищ для виявлення закономірностей формування родовищ корисних копалин, рельєфу, зональних і азоняльних природних комплексів на материку; <i>бере</i> активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії; <i>створює</i> самостійно / в групі, з допомогою вчителя чи інших осіб матеріальні навчальні моделі для дослідження.		Визначення за кліматичною картою кількості опадів щорічно біля підніжжя південних схилів Гімалаїв. Опис за кліматичною картою вітрів, що панують в арктичному кліматичному поясі. Визначення за картою визначте вітрів, що впливають на території помірного морського клімату Євразії? Побудова порівняльної діаграми довжин найбільших річок Євразії в масштабі «в 1 см – 500 км». Знаходження на карті озер, показаних на фото. Дослідження. Визначення характерних особливостей географічного положення Євразії за планом. Чи може бути зв'язок між назвою гір та видобутком корисних копалин на цій території? Походження та умови утворення алмазів. Дослідження на карті Євразії родовищ дорогоцінного каміння на території Євразії. Зміна кількості опадів в Євразії вздовж паралелі 50° пн. ш. через кожні 30° довготи. Особливості природи лісів помірного поясу Євразії. Порівняння лісової природної зони за площею і розміщенням з лісовими зонами Північної Америки. Дослідження чинників утворення рослинної маси та родючості ґрунтів у різних природних комплексах. Причини порушення простягання тропічного поясу в Євразії. Встановлення типу зовнішніх процесів, що спричиняють утворення адирів, шорів, такирів у Євразії. Відмінності пустель помірного і тропічного кліматичних поясів Євразії. Створення «родовідного» дерева. Розміщення на ньому групи індо-європейської мовної сім'ї та народи, які до неї належать. Мовні сім'ї, поширені на материку. Робота в групі.
---	--	--

		Визначення географічних об'єктів, що відділяють Євразію від Африки та Північної Америки. Створення таблиці на відповідність форми рельєфу молодим платформам. Створення послідовності розміщення гірських систем Альпійсько-Гімалайського поясу. Встановлення за картосхемою корисних копалин закономірностей у їх розміщенні. Пошук на тектонічній карті Євразії родовищ паливних копалин, про які є опис. Визначення за картами атласу, які течії і яким чином впливають на клімат східного та південного узбережжя Євразії. Віртуальна «мандрівка» кліматичною картою й визначення між якими широтами розміщений помірний пояс материка Євразії? Аналіз кліматограм. Нерівномірний розподіл водойм і запасів прісної води на материку. Як напрям течії річок пов'язаний із льодовими заторами та щорічними повеннями, які завдають шкоди та незручностей населенню прибережних територій? Чинники формування ґрунтів у різних природних комплексах. Пристосування живих організмів до життя в суворих умовах. Чому в лісотундрі ростуть карликові дерева? Як пристосовані тварини до зміни пір року? Схеми висотних поясів Альп та Гімалаїв. Встановлення закономірностей. Вплив географічного положення на природу материка на основі визначених рис. Відповідність форм рельєфу тектонічним структурам. Залягання корисних копалин на материку Євразія. Пояснення причини змін температури та опадів на материку.
--	--	---

		Пояснення механізму утворення мусонів. Порівняльна характеристика річок басейнів Атлантичного, Північного Льодовитого, Тихого океанів за переважаючими джерелами живлення та режимом. Встановлення відповідностей між природними зонами Євразії та типовими для них ґрунтами. Визначення за картами атласу закономірностей зміни природних зон Євразії з півночі на південь. Пояснення за картами закономірностей поширення природних зон. Пояснення чинників розміщення пустель в Євразії та в Північній Америці. Практичні роботи. Позначення на контурній карті назв основних географічних об'єктів Євразії. Визначення координат крайніх точок материка. Позначення на контурній карті назв основних географічних об'єктів рельєфу Євразії.. Нанесення на контурну карту напрямків постійних та сезонних вітрів, що впливають на клімат Євразії. «Азіатський мінімум» та «Азіатський максимум». Визначення типів клімату в межах помірного кліматичного поясу Євразії за допомогою кліматограм. Визначення типів клімату за кліматограмами. Позначення на контурній карті назв основних водних об'єктів Євразії. Подібність і відмінність природних комплексів Євразії та Північної Америки. Створюємо карту екологічних проблем материка
РОЗДІЛ IV. ПРИРОДА ОКЕАНІВ (6 год.)		
Тема 1. Океани полярних широт (2 год.)		

Учень/учениця: створює самостійно / в групі, з допомогою вчителя чи інших осіб матеріальні навчальні моделі для дослідження; бере активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії; використовує самостійно або з допомогою вчителя уявлення про взаємозв'язки об'єктів і явищ для розв'язання запропонованої життєвої проблеми; характеризує з допомогою вчителя чи інших осіб природні умови та ресурси океанів, використовуючи відповідну наукову термінологію.	Північний Льодовитий океан і Південний океан. Вплив на клімат материків. Особливості освоєння природних ресурсів. Морські подорожі європейців.	Робота з інформацією. Нанесення на контурну карту шельфові моря. Встановлення закономірностей впливу географічного положення на природу океану і прибережних територій сусідніх материків. Робота з картами атласу. Приклади, які доводять вплив океанічних течій на клімат Північного Льодовитого океану. Дослідження. Чому перенесення льоду в інші океани ускладнено? З'ясування чинників, які є причиною того, що деякі порти, які розміщені на узбережжях океану, не замерзають навіть взимку. Робота в групі (парі). Опис географічного положення океану. Які глобальні зміни клімату можуть викликати зміни у природі Північного Льодовитого океану? Які способи раціонального використання природи Північного Льодовитого океану ви можете порекомендувати? У групі обговорення проблеми: Як глобальна зміна клімату може вплинути на природу Південного океану? Практичні роботи. Порівняльна характеристика Північного Льодовитого і Південного океанів. Підготовка повідомлення (презентацію, буклет) про тваринний світ Південного океану. Складання лоції Південного океану.
Тема 2. Тихий океан. Атлантичний океан. Індійський океан. (4 год.)		
Учень/учениця: створює самостійно / в групі, з допомогою вчителя чи інших осіб матеріальні навчальні моделі для дослідження; бере активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії; презентує приклади власного досвіду;	Географічне положення та його вплив на освоєння океану. Моря. Освоєння ресурсів шельфу. Сучасні тектонічні процеси в межах Серединно-Атлантичного хребта.	Робота з інформацією. Чому в Атлантичному океані практично відсутні глибоководні жолоби. Робота з кліматичною картою океану. Визначення за картою кліматичних поясів Індійського океану. Як течії впливають на клімат океану, прибережних територій, температуру і солоність води.

використовує самостійно або з допомогою вчителя уявлення про взаємозв'язки об'єктів і явищ для розв'язання запропонованої життєвої проблеми; знаходить і показує на картах різного масштабу: течії: Північна та Південна Пасатна, Курасіо, Західних Вітрів, Каліфорнійська, Перуанська, Північнотихоокеанська, Східноавстралійська; Мадагаскарська, Мусонна, Західноавстралійська, Гольфстрім, Північноатлантична, Канарська, Лабрадорська, Бразильська, Бенгельська; острови: Нова Зеландія, Нова Гвінея, Гавайські, Маріанські, Ісландія; характеризує з допомогою вчителя чи інших осіб природні умови та ресурси океанів, використовуючи відповідну наукову термінологію.	Острови в океані, їх походження. Океанія. Природні ресурси, особливості їх освоєння. Виснаження біологічних ресурсів. Екологічні проблеми.	Дослідження. Як змінюється органічний світ Тихого океану залежно від кліматичного поясу. Як океан впливає на клімат материків, береги яких він омиває. Чим можна пояснити велику кількість морських шляхів в Атлантичному океані у порівнянні з Тихим океаном? Дослідження походження назви Індійського океану. Робота з картою. Знаходження найглибших жолобів на карті навчального атласу. Робота з тектонічною картою дня океану. Розв'язання проблеми. З'ясування відмінностей у солоності води Тихого і Атлантичного океанів. Чи можна на дні океанів ховати відходи господарської діяльності людей? Чим вони небезпечні? До яких наслідків це може призвести нафтове забруднення Індійського океану? Практичні роботи. Позначення на контурній карті географічних об'єктів і течій Тихого океану. Порівняння географічного положення Атлантичного океану з положенням Тихого океану, використовуючи карти атласу. Визначення протяжності Індійського океану по 10° пд. ш. і 60° сх. д. Робота у групі. Ознайомлення з історією дослідження Атлантичного океану. Визначення за картою атласу райони, де виникають тумани.
Розділ V. Узагальнення (6 год.)		

Учень/учениця: <i>створює</i> самостійно / в групі, з допомогою вчителя чи інших осіб матеріальні навчальні моделі для дослідження; <i>бере</i> активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної взаємодії; <i>презентує</i> приклади власного досвіду; <i>використовує</i> самостійно або з допомогою вчителя уявлення про взаємозв'язки об'єктів і явищ для розв'язання запропонованої життєвої проблеми; <i>характеризує</i> з допомогою вчителя чи інших осіб властивості об'єктів дослідження, використовуючи відповідну наукову термінологію.	Природні чинники у формуванні людської цивілізації. Культурні цивілізації. Етноси.	Проектна діяльність: Розселення людей і розвиток цивілізації. Ідеальний континент.
---	---	--